

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 20

ZATERDAG 19 MEI 1934

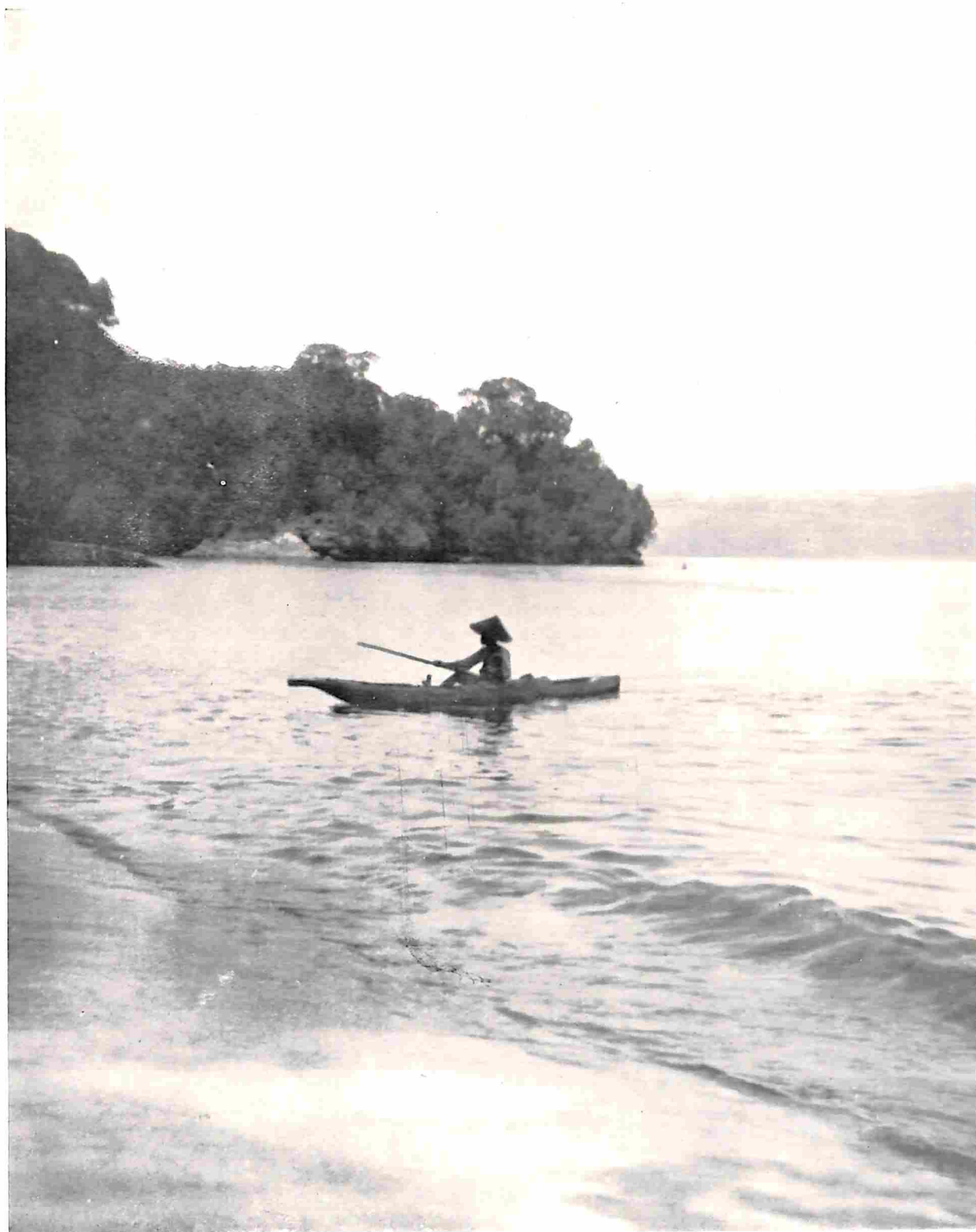

Foto v. d. Berg

TERUGKEERENDE VISSCHER AAN JAVA'S ZUIDSTRAND

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

TERUGKEERENDE VISSCHER AAN JAVA'S ZUID-STRAND (ILL.)	BLZ. 229
HET NOODLOTTIGE PARFUM, DOOR J. P. BALJÉ	BLZ. 230—231
GRONINGSCH LIED (GEDICHT) DOOR M. C. v. O. v. D.	BLZ. 231
EEN BEROEMDE RUPS (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRICHT.	BLZ. 231, 240
DE RUSTELOOZE AARDE (GEÏLL.), DOOR R. GHEYSELINCK	BLZ. 232—235
INDRUKKEN UIT HET HEILIGE LAND VAN DEN ISLAM (GEÏLL.), DOOR D. VAN DER MEULEN (VIII), (SLOT)	BLZ. 234—236
OVER STUIFMEEL (GEÏLL.), (SLOT), DOOR DR. B. POLAK	BLZ. 236—238
RINGRIJDEN OP PINKSTER-DRIE (GEÏLL.). EEN OUD WALCHERSCH VOLKSGEBRUIK, DOOR HERMAN BOASSON	BLZ. 238—240
MARKTDAG IN EEN ONBEKENDE STAD (ILL.)	BLZ. 240

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Het noodlottige parfum

DOOR J. P. BALJÉ

FRANS HERDER zat in de gezellige veranda van het Schiller Hotel in Luzern en keek zonder veel belangstelling naar den gevel van de Banque Cantonale Lucernoise aan de overzijde van de straat. In werkelijkheid zag hij niets van het va-et-vient op straat, noch van genoemde bank, want zijn gedachten waren elders. Hij bepeinsde zijn eerste beroeps-éché, dat hij pas kort geleden in Amsterdam geleden had. Nog slechts kort was hij bij de Centrale Recherche, en zijn eerste zaak van belang was nu niet bepaald een succes geworden. Er was voor een kleine honderdduizend gulden aan juweelen gestolen; blakend van ijver was hij aan het werk getogen, en het spoor dat hij volgde, scheen hem naar zijn doel te leiden, tot het plotseling doodliep; en hoe hij ook verder zocht, het mocht hem niet gelukken het spoor weer op te nemen. Zijn chef had hem getroost en gezegd, dat het geslepen internationale misdadigers waren, die betere krachten dan hij was reeds om den tuin hadden geleid. Met dien schralen troost was Frans Herder op reis gegaan, om in Zwitserland zijn vakantie door te brengen. De geur van een exotisch parfum kwam hem in den neus, en onwillekeurig wierp hij een blik terzijde. Aan een tafeltje bij het raam zat een meisje van een jaar of tweeëntwintig. Zij was een blonde schoonheid, een echt Germaansch type. Zij rookte een sigaret en sprak zoo nu en dan een enkel woord met den man, die tegenover haar zat, en wiens gezicht Herder niet kon zien. Hij wist niet waarom, doch hij luisterde scherp en trachtte iets van het gesprek op te vangen. Een gedeelte van een zin bereikte zijn oor. „Vier uur” en „Brunnen” hoorde hij heel duidelijk, en hij meende ook het woord „diamanten” te hooren. Het gesprek werd in het Duitsch gevoerd, zoodat hij geen moeite had, de woorden, die duidelijk werden gesproken, te verstaan. Hij probeerde het gezicht van den man te zien, toen deze zich even omdraaide. Misschien had het paar zijn belangstelling bemerkt, want hoe scherp hij ook luisterde, hij kon nu geen enkel woord meer verstaan. Verveeld wierp hij zijn sigaret in het aschbakje. Eigenlijk belachelijk, dacht hij, om overal dieven en misdadigers te zien. Misschien was het een paartje op de huwelijksreis, misschien een paar onschuldige vacatiegangers, die zijn belangstelling hinderlijk vonden. Waarom zouden het per se misdadigers moeten zijn? Alleen, omdat ze over diamanten spraken? Hij stond op en direct klampte de

portier hem aan. Of hij misschien vanmiddag een tochtje wilde maken over den „Vierwaldstätter See”? Om twee uur ging het bootje. 't Was mooi weer en stralend scheen het zonnetje. Frans Herder liet zich bepraten. Precies om twee uur, het bootje lag tegenover de Kursaal. Om half twee liep Frans Herder door de Pilatusstrasse, stap een zijstraatje in en bereikte via de eigenaardige houten Kapellbrücke den Schwanenplatz. Op zijn gemakje liep hij langs de prachtige Schweizerhof Quai en de National Quai. Het weer was nog altijd goed, maar er kwamen een paar wolkjes opzetten, en de kop van de Pilatus ging er al in schuil. Ook de Rigi was niet duidelijk meer te zien. Jammer, vanmorgen was het weer zoo stralend. Het kleine motorbootje lag al klaar, en om twee uur doorkliefde het het grillige meer. Frans Herder rookte op z'n gemakje een sigaret en alle beroepsbesognes waren verdwenen. Dat was toch wat anders, dan in het vlakke Holland achter dieven en misdadigers aan te jagen. Rijk te zijn, droomde hij, en dan maar steeds te reizen. Naar hartelust geld te kunnen verteren, zooals die baders en baadsters daar aan de Lido van Luzern, die onder luid gejuich rondplasten. Steeds grooter werd de Rigi en toen zij Vitznau voorbijgleden, zag Herder duidelijk de groote hotels op den top. En toen . . . begonnen ook de eerste droppels te vallen. Dreinerig aanvankelijk, maar na een kwartier brak een stortbui los. Er werd gesjouwd met ramen, en Herder's stemming verbeterde er niet op. Wat zoo mooi had kunnen zijn, werd een fiasco. Het regengordijn benam zoo goed als alle uitzicht. Verveeld blikte hij tenslotte mechanisch naar buiten. Maar plots ontwaakte weer zijn belangstelling. Op het meer naderde een klein zwart stipje, dat echter steeds grooter werd. Het was een heel klein motorbootje, dat een razende snelheid scheen te ontwikkelen. Als in een flits schoot het voorbij, en in dat ééne korte oogenblik zag hij, dat het bootje bestuurd werd door een heer, en dat de eenige passagier . . . de dame uit het hotel was, die door haar parfum zijn aandacht had getrokken! Vier uur . . . Brunnen! Hij keek op zijn horloge. Het was half vier. Vandaar dus die snelheid. Intusschen ging de eentonige vaart verder. Verschillende kleine dorpjes lagen aan beide oevers, en tenslotte passeerde men den Schillerstein, recht tegenover Brunnen, dat in een regenwaas flauwtjes zichtbaar was. Bij de Tellsplatte was het even droog, en daar werd de terugtocht aanvaard. Om half vijf was men weer voor Brunnen, en tot Herder's verrassing legde men hier aan. „Een half uur, om een kopje thee te gebruiken”, zei de gids. Herder stapte uit, en hij kon nog juist zien, hoe mooi Brunnen wel was, als het niet regende, toen een nieuwe plasbui losbarstte. In allerijl schoot hij een hotel binnen. De gasten dronken hun thee en luisterden lezend naar het strijkje. Herder's oogen dwaalden door de zaal, en bleven plots rusten op . . . het paar uit zijn hotel, en van het motorbootje. Voor de derde maal dien dag kruiste het zijn pad! En ondanks zichzelf kon hij geen oog van hen afhouden. Maar het halve uur was vlug om, en hij stond dus op, om zijn plaats in het bootje weer te gaan innemen. Buiten gekomen werd zijn oor getroffen door een vreemd gesteun. Hij hield zijn stap in en keek om zich heen. Het gesteun werd iets luider, en scheen uit een boschje te komen. Vlug begaf Herder er zich heen, hij boog de takken opzij . . . in het boschje lag een man. Zijn gezicht was met bloed bekleet, want zijn voorhoofd vertoonde een gapende wonde. Zijn kleeren waren nat en modderig, en de man scheen juist uit een diepe verdooving te ontwaken. Snel hielp Herder hem in zittende houding. In het Duitsch sprak hij hem aan. „Wat is er gebeurd?” vroeg hij, „hoe komt u in dezen toestand?” „Overvallen!” bracht de man met moeite uit, „neergeslagen . . . twee personen . . . diamanten”. En een nieuwe bezwijming beving hem. Herder riep hard om hulp en na een paar maal te hebben geroepen, kwam een kellner uit het hotel. „Snel een doek en wat cognac”, beval Herder, „er is een ongeluk gebeurd”. Nieuwsgierigen kwamen aan, en Herder liet den man aan hun zorgen over. Snel maar grondig zocht hij in de omgeving. Onder een struik lag een zakdoekje. Het was van een vrouw! En er stonden initialen op: L. C. Het rook zeer sterk naar een exotisch parfum . . . hetzelfde parfum van dien morgen. En dit ondanks het feit, dat het doorweekt was van den regen. Vlug liep Herder naar den oever van het meer. Zijn bootje lag op het punt te vertrekken. Maar dat interesseerde hem minder, dan het feit, dat heel in de verte een ander motorbootje met razende snelheid op Luzern toeschoot! Hij hoefde

zich er niet eens meer van te overtuigen, dat de blonde schoone met haar partner reeds vertrokken waren. Hij verwonderde zich alleen over hun brutaliteit, na den aanslag nog kalm een kopje thee te savouereeren! Maar zijn chef had hem immers wel andere staaltjes verteld van misdadigers, die in brutaliteit huns gelijken niet kenden In Hotel Schiller deed hij nasporingen. Zijn speurdersinstinct was ontwaakt, en zijn onderbewustzijn zei hem, dat er verband was tusschen zijn eigen zaak en deze. In „Nee”, verklaarde de portier hem. „die blonde dame is een half uurtje geleden afgereisd. Waarheen? Wacht eens, ja juist, de heer had kaartjes voor Genève. Haar kamer zien, wel zeker”. In Doch aan de kamer was niets bijzonders. Alleen hing er de sterke geur van een exotisch parfum Hoe de dame was ingeschreven? Als Fräulein Van der Meer uit Amsterdam. In Herder kreeg een schok. Van der Meer en Amsterdam. Kòn dat toeval zijn? Als het hem eens lukte Hij kreeg visioenen van geweldige krantenkoppen, zijn naam vetgedrukt als de man, die internationale juweelenroovers had gearresteerd. En hij besloot, den volgenden morgen naar Genève te reizen. Want dienzelfden avond ging er geen trein meer. In Doch in Genève had hij geen succes. Het zoeken was hopeloos. Tientallen hotels had hij afgeloopen, maar zijn beschrijving was te vaag, dan dat men hem met zekerheid had kunnen zeggen, of de gezochte personen er inderdaad waren of geweest konden zijn. En de naam Van der Meer kwam logischerwijze niet in de hotelregisters voor. In Een paar dagen had Herder aan onderzoek besteed, hij had de stad links en rechts doorkruist, en er tòch weinig van gezien. De Rue du Mont Blanc was eigenlijk de eenige straat, die hij goed kende. In En toen bereikte hem het bericht van een grooten juweelendiefstal in Parijs. Weer ontwaakte de jachthond in hem. Zijn reisje was tòch heelemaal in de war, en hij kon best via Parijs naar Nederland teruggaan. Wie weet een zeker instinct zei hem, dat ook hier het tweetal de hand in had. Dus vertrok Herder naar Parijs. In Zoeken in Parijs naar een blonde dame het is monnikenwerk. Dat besefte Herder, toen hij er twee dagen mee bezig was. En als hopeloos gaf hij het maar op. In Toen kwam het toeval hem te hulp. Op een middag wilde hij juist voor het Café de la Paix gaan zitten om een kop thee te drinken, toen zijn reukzenuwen werden geprikkeld door een exotisch parfum. Het was het parfum van Luzern en Brunnen!! In Scherp keek hij om zich heen. Een dame passeerde hem. Maar zij leek in niets op de schoone uit het Hotel Schiller. Zij had blauw-zwarte haren, en toen zij even een blik opzij wierp, zag hij, dat ook haar oogen anders waren. Misschien kwam dat door de donkere wenkbrauwen, maar toch . . . ze kòn het bijna niet zijn. Alleen haar gestalte zou dezelfde kunnen zijn. In Herder weifelde. Ten slotte zou dat parfum wel niet zoo uniek zijn, dat alleen „zijn” juweelendievegge het gebruikte. Haren konden weliswaar geverfd worden, maar het leek zeer ongegrond, haar alleen door den geur van een parfum te verdenken. In Een brutaal idee schoot hem door het hoofd. Misschien, je kòn niet weten. Hij had nog altijd dat zakdoekje, hij droeg het bij zich Hij haalde het te voorschijn, de initialen duidelijk zichtbaar. Met een paar stappen was hij naast haar. In „Pardon, juffrouw,” zei hij in het Hollandsch, „Uw zakdoekje”. In Even keek ze ernaar, toen nam ze het aan! „Dank u!” zei ze, eveneens in het Hollandsch. In Herder's hart klopte sneller. Zij was het, het kon niet anders. Iedere misdadiger maakt wel eens een fout, en zij maakte die thans, overvallen als ze was. In Zij kreeg een kleur, en keek Herder scherp aan. „Hoe wist u, dat ik een Hollandsche was?” vroeg ze, en Herder zag, hoe ze zenuwachtig zijn antwoord verbeidde. In Hij deed nonchalant. „Wist ik niet”, lachte hij, „in mijn haast, u dit te geven, sprak ik zonder erg Hollandsch. Het doet mij overigens genoegen, een landgenoot te ontmoeten”. In En toen speelde hij een tweede troef uit. „Ter Heide, diamanthandelaar!” stelde hij zich voor. In Hij zag, hoe haar oogen kleiner werden. Zij lachte eens, en verzuimde haar eigen naam te noemen. In „Dat is een prettig toeval, meneer Ter Heide”, zei het vrouwtje met een glimlach. „Misschien kunt u mij van dienst zijn. Ik heb in mijn hotel eenige diamanten, waar ik graag het oordeel van een expert over wil weten. Misschien zouden wij zelfs „zaken” kunnen doen”. Zij zei alles met een lief lachje, en Herder had moeite, zijn opwinding en triomf te verbergen. In Hij wist zijn gezicht in een verveelde plooi te brengen. „Zaken!” zei hij verachtelijk, „Eigen-

lijk ben ik hier voor m'n plezier. Maar om een landgenoot van dienst te zijn, vooral als die zoo bekoorlijk is als u”. In Het ging vlot. Een taxi bracht hen naar een zijstraat van de Avenue de l'Opéra. Vijf minuten later opende zij haar kamer. Een sterke parfumlucht drong Herder in den neus. Hij kon zich niet weerhouden een opmerking te maken. In „Een heerlijk parfum!” zei hij. „Gebruikt u dat altijd?” In Ze knikte en haalde een fleschje uit een kast. „Als het u interesseert? Het is dit. Ruikt u maar!” In Ze ontkurkte het odeur-fleschje, en hield het Herder onder den neus. Hij rook In Een duizeling beving hem hij wilde schreeuwen, doch alles werd donker om hem heen. „Een verdoovingsmiddel!” was het laatste, dat tot hem doordrong In Toen hij weer bijkwam, was de vogel natuurlijk gevlogen. Hij vond slechts een kort briefje: „De fout, die ik maakte, was ernstig. Maar mijn onnoozelheid werd overtroffen door de Uwe. Indien u nog belang stelt in den naam van mijn odeur, die luidt: „Nuits tonkinoises”. In De Geparfumeerde.” In Frans Herder heeft er zijn beroep aan gegeven. Hij is thans handelaar in auto's.

GRONINGSCH LIED

DOOR M. C. v. O. v. D.

Dit is een lied van 't lage land in 't Noorden
 Waar ver de weiden liggen, groen en hel;
 Waar 't klare diep als zilverdraad zich kronkelt,
 Waar 't wijde meer stil speelt haar golvenspel;
 Waar door de lucht de vogelliedjes zweven,
 Waar fuut en meerkoet nestlen tusschen 't riet:
 Waar grutto's felle kreten stilte breken
 En waar de zilvermeeuw langs 't koele water schiet.

Dit is een lied van 't land van zware arbeid,
 Waar zwaar de halmen zijn van 't golvende graan,
 Waar rijke oogst in schuren wordt geborgen,
 Waar volle schepen door de diepen gaan
 Waar menschen 't land ontworstlen aan de zeeën,
 Waar zware dijken staan als wachters, trouw,
 Zóó is het land, waar Groning's kindren leven,
 Begrensd door Waddenzee en hemelblauw.

Een beroemde rups

DOOR DR. G. BARENDRECHT

ER zijn van die dieren- en plantensoorten, die aan de omstandigheid, dat een beroemd onderzoeker zich met hen heeft beziggehouden of zelfs met hun, zij het dan passieve, medewerking zijn meest vermaarde onderzoekingen heeft verricht, een reputatie ontleenen, die hen ver boven nauwerwante minder fortuinlijke soorten verheft. Zoo is het geheele plantengeslacht *Oenothera*, de Teunisbloem, een troetelkind van de erfelijkheidsleer geworden door de beroemde ontdekkingen en proeven van Hugo de Vries. Een tegenhanger hiervan in de dierenwereld vormt de bananenvlieg, *Drosophila ampelophila*, het studieobject van de Amerikaanse erfelijkheidskundigen. In Nu zou ik niet graag willen beweren, dat onze wilgenhoutrups, want dat is de naam van de „beroemde rups” het tot een zelfden graad van wereldvermaardheid heeft gebracht als de Teunisbloem en de bananenvlieg, maar het is toch een feit, dat bij den insectenkenners het woord wilgenhoutrups dadelijk de herinnering oproept aan een van de merkwaardigste insectenkundige werken, die ooit geschreven zijn. Ik bedoel de monografie van Lyonet over de anatomie van dat dier, in 1762 te Amsterdam en Den Haag verschenen onder den titel: *Traité anatomique de la Chenille, qui ronge le bois de Saule*. Pieter Lyonet was, zooals in die dagen dikwijls het geval was, geen gestudeerd medicus (dat waren toentertijd de eenige beroepsdierkundigen) maar een regeeringsambtenaar, belast met het ontraadselen van de in cijferschrift gestelde missiven der buitenlandsche gezanten!

(Slot op blz. 240)

AAN DEN RAND DER GROENLANDSCHE IJSKAP

DE RUSTELOOZE AARDE

DOOR R. GHEYSELINCK

IJS EN GLETSCHERS (II)

HOEWEL ook uit vorige bijdragen reeds enige onrust in de aardkorst moge gebleken zijn — het is immers onmogelijk, dat er „rust” zou bestaan, waar het evenwicht voortdurend verstoord wordt —, toch zal dit eerst nu veel duidelijker worden, nu we het hebben over veel grootere objecten, dan tot nog toe het geval was. Wij hebben gezien, dat er in verschillende perioden der aardgeschiedenis groote ijsuitbreidingen waren en we weten, dat Groenland ook thans bedekt door een enorme ijskap van ongeveer 1.900.000 Klm² oppervlakte en een dikte van 300 tot 1000 meter. Het is moeilijk aan te nemen, dat het verdwijnen of het opnieuw tot stand komen van dergelijke massa's geen vervorming der vaste aardkorst zou veroorzaken, of zonder invloed zou blijven op de verdeling van land en water, want deze ijskappen zijn toch niets anders dan oceaankwater, dat daar in vasten vorm op het land is vastgelegd. Het evenwicht is dus verstoord, want wat in de zeebekkens of gedeeltelijk in de atmosfeer thuishoorde, ligt thans op het continent. En wanneer we aannemen, dat de aarde zich door een of andere vervorming reeds aan dezen toestand heeft aangepast, dan zien we dat dit nieuwe evenwicht opnieuw voortdurend verstoord wordt door het afsmelten van geweldige ijsmassa's, waardoor het eenmaal op het land vastgelegde water weer naar den oceaan terugwil. En inderdaad zijn er verschillende gegevens waaruit blijkt, dat de aardkorst zich geleidelijk aanpast aan elke verandering van de ijskap zelf. Enkele dier gegevens wil ik hier toelichten, zonder aanspraak te willen maken op volledigheid, wat trouwens in dit bestek niet mogelijk ware: De bestaande ijskappen hebben een volume van 4.500.000 tot 15.000.000 Klm³. De oppervlakte van den geheelen oceaan is 361.000.000 Klm². De zeespiegel is thans van 11 tot 37 m. lager dan bij een ijsvrije aarde het geval zou

zijn. Duidelijker wordt de groote invloed dezer veranderingen, wanneer we twee verschillende geologische perioden met elkaar vergelijken: door de vermindering der ijsmassa sinds het diluvium zou de zeespiegel thans 50 tot 60 m gerezen zijn, d. w. z. alle land, dat in het diluviale tijdperk van 0 tot 50 meter boven zee uitstak, is thans verdrongen. De kustlijnen hebben zich dus zeer aanzienlijk gewijzigd en daarmee ook in verband de verspreiding van het organische leven: men hoeft slechts aan de koraalriffen te denken, die aan de tropische kustlijnen gebonden zijn. Een andere invloed maakt dit verschil in hoogte van den zeespiegel nog grooter, want de ijskap oefent ook een aantrekking uit op het water, zoodat dit laatste in de buurt van de ijskap gaaf rijzen, terwijl het bij de antipode daalt. Vermindert nu het volume, en dus ook de aantrekkingskracht der ijsmassa, dan rijst weer de zeespiegel bij de antipode. In het gebied van den Oost-Indischen Archipel zou men een daling van den zeespiegel van 10 m moeten aannemen als gevolg van de aantrekking van alle diluviale ijskappen. Dit zijn echter nog zeer oppervlakkige veranderingen, die veel ingewikkelder worden wanneer we ons ook een voorstelling geven van den inwendigen bouw der aarde: men stelt zich thans voor dat de continenten niets anders zijn dan groote schollen van lichtere substantie, die men sial genoemd heeft (omdat daarin de chemische elementen silicium en aluminium overheerschen). Deze lichtere sialschollen zouden drijven op een zwaardere substantie, de sima (zoo genoemd naar de voornaamste chemische elementen silicium en magnesium). Wanneer deze voorstelling juist is, moet elke schol, zoodra ze zwaarder belast wordt, dieper in de onderliggende sima zinken en omgekeerd: zoodra een continentale schol door een of anderen invloed in gewicht vermindert, moet ze minder diep in de zwaardere sima zinken. Dit is

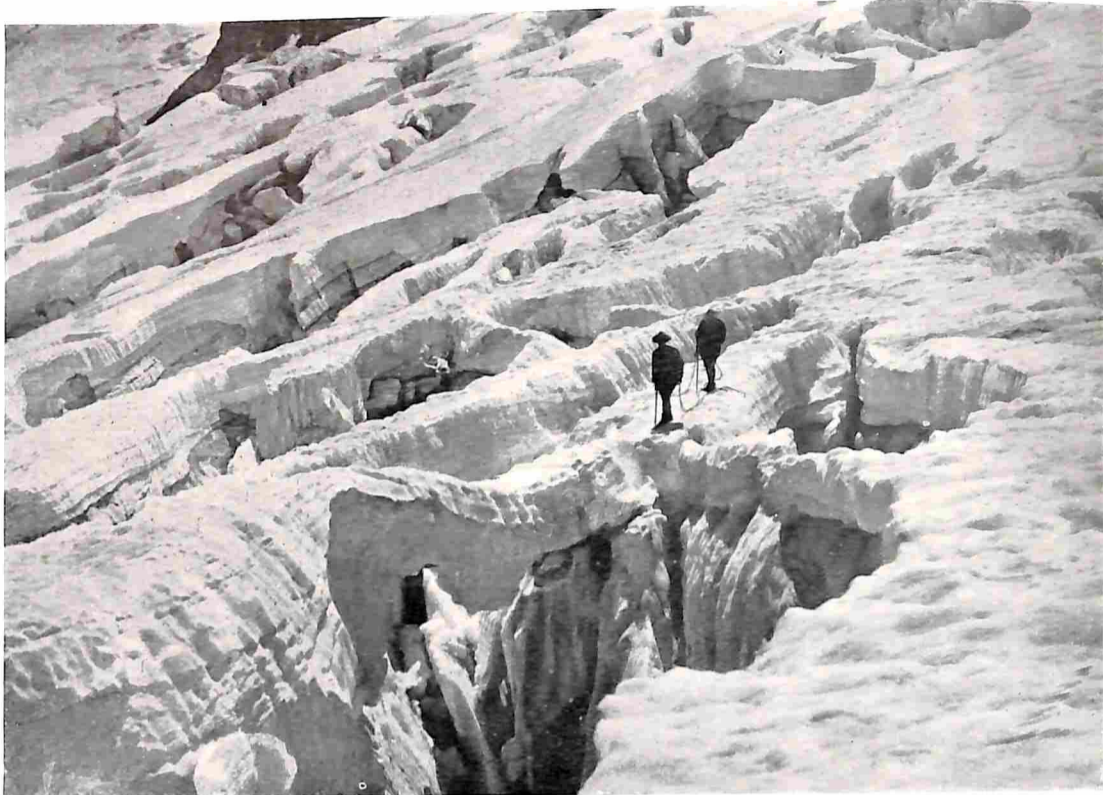

DE FRANZ-JOZEF GLETSCHER OP NIEUW-ZEELAND

niets anders dan de bekende wet van Archimedes, die zegt dat een dergelijke drijvende schol een volume van de stof waarin ze drijft zoodanig zal vervangen, dat het gewicht van het verplaatste volume zal gelijk zijn aan het gewicht van de schol. Wanneer we nu bedenken dat Groenland op dit oogenblik belast wordt door een ijskap, waarvan ik hierboven de afmetingen heb gegeven, dan is het duidelijk, dat Groenland dieper ligt, dan het geval zou zijn, wanneer de ijskap er niet was. En inderdaad heeft men berekend dat de ijskap boven Groenland ten tijde van het diluvium ongeveer 100 tot 500 meter dikker was dan nu. Het gewicht der ijskap is dus afgenomen en Groenland moet dus sinds het diluvium aanmerkelijk gerezen zijn. Deze rijzing sinds het diluvium is ook gemeten: zoo heeft men de rijzing van Scandinavië zeer nauwkeurig trachten te bepalen en is men tot de overtuiging gekomen dat Centraal-Skandinavië ongeveer 275 m zou gerezen zijn sinds den tijd der grootste ijsbelasting in het diluvium. Men ziet dus, dat de ijstijden de uiterlijke gedaante der continenten zeer aanzienlijk kunnen veranderen. Er is geen actie zonder reactie, ook niet in de aarde. Wanneer hier een gedeelte der aardkorst aan het rijzen is, dan moet elders een gedeelte dalen. Indien Scandinavië rijst, zijn er anderzijds weer aanwijzingen dat Frankrijk b.v. daalt. Dus ook hier een gesloten cyclus, die op zijn beurt een geheel complex van verwante processen kan inleiden . . . doch dit zou te ver voeren en onnoodige verwarring stichten! ☞ Tot hier toe zagen we dus alleen vertikale bewegingen der continenten-schollen. Er zijn ook andere: horizontale. Dat deze zeer moeilijk te meten zijn, spreekt van zelf, want om dergelijke metingen te verrichten, zouden we op de aardkorst tenminste een vast punt moeten hebben van waaruit we of waarop we al onze metingen zouden kunnen betrekken en een dergelijk punt biedt ons de dansende aardkorst niet. In den allerjongsten tijd is men er echter in geslaagd relatieve verplaatsingen tusschen twee continenten waar te nemen. De metingen van een Franschen onderzoeker hebben bewezen, dat Europa en

N. Amerika zich wel degelijk ten opzichte van elkaar verplaatsen: er zijn dus horizontale bewegingen in de aardkorst en deze zijn zeer sterke argumenten voor de zoogenaamde verschuivingstheorie van Wegener. Juist, lezer, dezelfde groote Wegener, die in Groenland is omgekomen. Wegener nu beschouwde in een verloren oogenblik een groote wereldkaart en was getroffen door de in elkaar passende vormen der verschillende werelddeelen: de Oostkust van Zuid-Amerika vertoont b.v. dezelfde vormeigenaardigheden als de Westkust van Afrika, om maar een enkele overeenkomst te noemen. Dit bracht hem tot het vermoeden, dat alle continenten aanvankelijk zouden samengehangen hebben en eerst betrekkelijk laat in de geologische geschiedenis (in het krijt) van elkaar losgescheurd zijn, en thans willekeurig op de sima zouden ronddobberen. Wegener durfde echter niet dadelijk zijn zienswijze verkondigen, uit vrees voor een phantastischen gek uitgekreten te zullen worden. Met buitengewone zorg heeft hij zich verdiept in alle gegevens, die de geologie en aanverwante wetenschappen hem boden en heeft toen met grooten overvloed van argumenten zijn meening aan de wetenschappelijke aandacht prijsgegeven. Zijn overtuiging is niet overal aanvaard en soms heftig bestreden, doch hij heeft nog vóór zijn tragischen dood den zegetocht zijner theorie mogen meemaken. Hoewel ook nu nog vele argumenten tegen dit verschuiven ingebracht worden, wint toch de hypothese veld, ook in die kringen waar ze het heftigst bestreden werd, zooals b.v. de Fransche school. Naast de charme van eenvoud en genialiteit bezit deze hypothese ook groote wetenschappelijke waarde, omdat ze meer dan eenige andere bevredigende verklaring geeft voor zeer uiteenlopende verschijnselen. Om maar een enkel voorbeeld te geven, tangentieele druk en tangentieele rek, d.w.z. druk of rek volgens de raaklijn aan het aardoppervlak, die zoo dikwijls bij de verklaring der bergteevorming in de aardkorst aanwezig geacht worden, zijn zeer natuurlijk af te leiden uit het elkaar naderen of het zich van elkaar verwijderen van twee continenten: de Alpen zouden

niets anders zijn dan de geplooidesedimenten van een oceaan, die zich tusschen Europa en Afrika uitstrekten en die in geweldige plooiingen opgestuwd werden toen Europa en Afrika op een bepaald tijdstip op elkaar toekwamen. De groote Afrikaansche meren zijn niets dan scheuren in een continent dat uiteen dreigt te vallen; hier dus een geval van tangenciele rek. En dies meer. In het vorige artikel wees ik reeds op de eigenaardige uitbreiding van den permo-carbonischen ijstijd in Amerika (Z. Brazilië) en Afrika. Ook andere gegevens, als de verspreiding van verschillende formaties, wijzen er op, dat deze beide werelddeelen eenmaal hebben samengehangen. Wanneer dit inderdaad het geval is geweest, zouden we dus op dit zogenoemde Gondwanacontinent een ijskap kunnen reconstrueeren, evenals we deze nu kennen in de beide poolgebieden. Dergelijke ijsmutsen heeft Wegener nu kunnen aantoonen op verschillende plaatsen van een aardbol die er eenigszins anders uitzag dan de tegenwoordige. Daarmede samenhangend heeft hij ook het voorkomen van de steenkoollagen op aarde gevolgd en daarin de verbazende wetmatigheid gevonden, dat deze altijd in een equatoriale zône liggen ten opzichte van de ijskappen uit dezelfde geologische periode. Wanneer we nu door die ijskappen de aardas denken, evenals deze nu ook door de twee ijsgebieden gaat, dan moeten we dus ook aannemen dat de polen zich in den loop der aardgeschiedenis verplaatst hebben . . . en deze bevinding maakt dan weer het drijven der continentale schollen zelf aannemelijker, want wanneer de aarde draait om een as en tengevolge van deze omwenteling een afplatting van de beide polen ondergaat, moet een verplaatsing dezer polen een zeer groote verandering teweegbrengen in de zwemmende schollen, die zich door een nieuwe ligging moeten aanpassen aan de nieuwe omwentelingsvoorwaarden van onze planeet. Men moet evenwel bedenken, dat dit alles zich afspeelt met geologische snelheden en wanneer de lezer dus nooit gemerkt heeft, dat hij naar Amerika toedreef, of van Afrika afdreef, dan is dit geen bewijs tegen de theorie van Wegener.

IJSVELDEN VAN GROENLAND

Indrukken uit het Heilige Land van den Islam

DOOR D. V. D. MEULEN

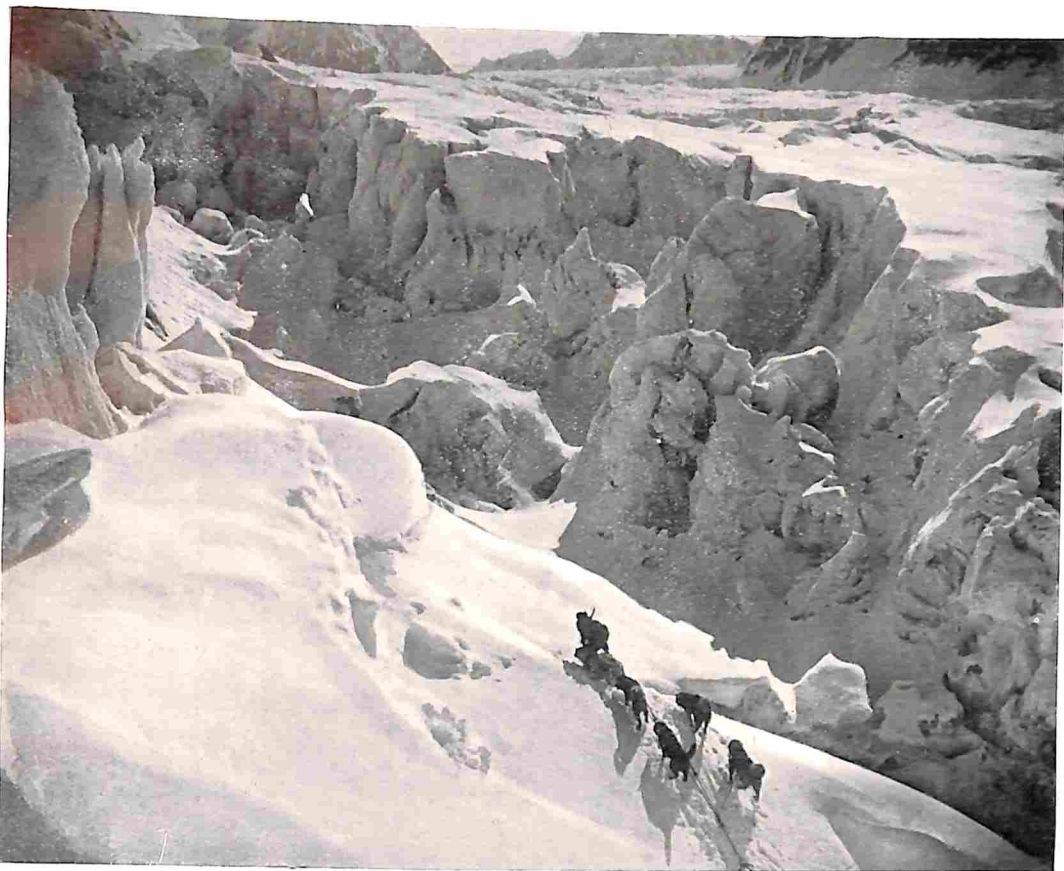
(Slot)

HET VERBLIJF IN HET DAL VAN „MĪNĀ” EN DE TERUGTOCHT

DE 10de Zoe'l hiddjah is in de Moslimsche wereld bekend als „de groote offerdag” of als „de dag van MĪnā”. De nacht te voren moet doorgebracht worden te Moezdalifah, dat halverwege ‘Arafat en MĪnā ligt. De tocht van ‘Arafat erheen is spannend in hooge mate. Het is een oud bijgeloof, dateerend uit den Heidentijd, dat het aan te bevelen is zoo tijdig mogelijk te Moezdalifah aan te komen. Een ordelooze ren pleegt er te ontstaan, zoodra het kanonschot over de vlakte van ‘Arafat gedreund heeft en door de verwarring en het gedrang die dan ontstaan, is een snelle afvoer van de massa uitgesloten. Van een kleine woef, tegen het aanbreken van den dag, komt te Moezdalifah weinig terecht. Daarna trekken de onafzienbare pelgrimsscharen verder naar de vlakte van MĪnā. Deze vlakte is lang en smal en bij drukke deelneming aan de haddj is ze spoedig dicht met tenten gevuld, terwijl duizenden tegen de hellingen van den rotsketen een plekje zoeken om te kampeeren. Het zijn vooral de Negers, die de hellingen bevolken en die daar een geschikte gelegenheid vinden om de resten, welke overblijven van de offerdieren, in reepen gesneden te drogen. De 10de Zoe'l hiddjah is de groote offerdag. Niet alleen te MĪnā, maar ook elders is het aanbevelenswaardig dan te offeren. Zoo mogelijk moet ieder gezin een stuk vee slachten. Geen wonder dat te MĪnā op dien dag tienduizenden stuks vee als zoenoffers voor de zonden der geloovigen geslacht worden. ☞ De Profeet zou gezegd hebben: „geheel MĪnā is offerplaats”, overal mag men dus slachten. Vroeger is dit ook steeds gedaan, met als gevolg, dat de atmosfeer te MĪnā al spoedig zwaar werd van den stank, en dat het verblijf er ondragelijk en zeer ongezond werd. Wel heeft de Wahhabietenkoning ook

EEN GROOTE SCHEUR IN HET GROENLANDSCHE IJS

DE RUSTELOOZE AARDE. DE GROOTSCHHE WOESTHEID VAN GROENLAND'S IJSMASSA'S SPREEKT WEL HEEL DUIDELIJK UIT DEZE FOTO

hierin groote verbetering gebracht door op vaste plaatsen en onder politie-contrôle te laten slachten en in massagraven de ongebruikte cadavers te doen begraven, maar toch blijven aan de te Minā doorgebrachte dagen groote moeiten verbonden. De vleeschdrogerij van de arme pelgrims, die hier den teerkost voor hun verdere reis dankbaar verzamelen, verpest de lucht, en trekt zwermen vliegen aan. ☼ Een Egyptisch dokter vertelde mij, dat hij slechts door een zakdoek met eau de cologne kon ademen te Minā, en dat hij 's nachts een doek om zijn gezicht placht te binden. ☼ Behalve offeren, doet men nog iets anders te Minā, en wel „het steentjes werpen”, een symbolische handeling, die het steenigen van den duivel verbeeldt. Zeven steentjes werpt iedere pelgrim één voor één op den steenhoop der „Akabah”, bij elken worp sprekende: „in naam van Allah; Allah is de grootste”. ☼ Het gebruik, dat wel van oudheidenschen oorsprong is, werd geïslamiseerd door de verklaring, dat aartsvader Abraham hier achtervolgd werd door den Satan en hem met steenworpen verdreven zou hebben. De drie volgende dagen moeten de pelgrims in feeststemming te Minā doorbrengen. De Profeet heeft volgens de overlevering gezegd: „de dagen van Minā zijn dagen van eten, drinken en zingenot”. Ze hebben dan slechts de verplichting het steentjes werpen te herhalen, en dit bij drie steenhoopen, zoodat van 10 tot 13 Zoe'l hiddjah door iederen pelgrim te Minā 10 × 7 steentjes geworpen worden. Daar dit gebeuren moet als de zon haar middaghoogte bereikt heeft, en meer dan honderdduizend menschen dit ongeveer tegelijkertijd willen doen, is deze verplichting bij de tegenwoordige deelname aan de haddj een zware taak geworden, die aan de zwakken en ouden vaak uren kost in groote hitte, in stof en gedrang. ☼ Minā is berucht om z'n stank en z'n stof en de voorgeschreven drie feestdagen zijn voor de meeste pelgrims een kwelling, die velen daarom

tot twee dagen bekorten. ☼ Een derde verplichting te Minā is nog het scheren van het hoofd, waarmee ook de 'Oemrah na de aankomst of begroetingstawaaf te Mekka besloten werd. De wet schrijft verder nog voor op een der dagen van Minā terug te gaan naar Mekka om daar den zevenmaligen rondgang om de Qa'ba te verrichten (de tawaaf), gevolgd door de Sa'j of het loopen tusschen Safā en Marwah. Dan legt men den ihraam-toestand af, tegelijk met de ihraamkleeding, en keert in feestgewaad terug naar Minā voor dagen van eten, drinken en zingenot. En hiermee is de eigenlijke haddj afgelopen. ☼ De sterfte te 'Arafat en vooral te Minā was vroeger benauwend groot. Ontzettende tafreelen werden mij door vele ooggetuigen geschilderd en zijn in de literatuur en ambtelijke rapporten vastgelegd. ☼ Van de pelgrimplaatsen zijn epidemieën uitgegaan, die een deel van de wereld geteisterd hebben. Uit zelfbehoud is door Westersche staten een medische barrière gebouwd om het Heilige Land van den Islām, die tot op heden bestaat. De angst voor epidemieën maakte, dat de pelgrims op hun terugreis behandeld werden als de gevaarlijkste sujetten, dragers van alle mogelijke ziektekiemen. Op de schepen, die hen terugvoerden en in de quarantaine-stations waar ze geobserveerd werden, liep de lijdensbeker vaak over voor deze in weerstand zeer verzwakte menschen. ☼ Veel is daarin verbeterd bij het voortschrijden van internationale humaniteit, en dank zij de groote vlucht, die de kennis der oorzaken en der voorkoming van besmettelijke ziekten genomen heeft. Nederland heeft vooraan gestaan bij de behartiging van het lichamelijke welzijn van ons zoo belangrijke pelgrims-contingent. Ook in het Heilige Land zijn de hygiënische toestanden zeer verbeterd, dank zij weer het krachtige en wijze bestuur van den Wahhabieten-Koning Bin Sa'oud. Zijn pogingen om in de wanhopige toestanden verbetering te brengen zijn o. a. door onze Regeering krachtig gesteund. ☼ Er was een tijd dat een haddji in ons Indië met wantrouwen en tegenzin beschouwd werd. Dat die tijd haast voorbij is, danken we aan de verdieping van onze kennis van den Islām en van wat in hun Heilige Land den pelgrims wedervaart. Professor Dr. C. Snouck Hur-

Foto van der Meulen

DE DOOR ZIJN BEIDE BEZOEKEN AAN ONS LAND BEKENDE TWEEDE ZOON VAN KONING BIN SA'OUUD, EMIER FAISAL, SINDS JAREN GOUVERNEUR VAN MEKKA, BIJ EEN FEEST IN DE WOESTIJS (FAISAL IS THANS OPPERBEVELHEBBER IN DEN OORLOG TEGEN YEMEN)

gronje is de groote Nederlander, aan wien het inluiden en doorzetten van deze nieuwe periode te danken is ¹⁾). In zijn voetspoor gaan de vertegenwoordigers onzer Regeering te Djeddah, bezielde door den wensch om die onderdanen, welke meenen uit gehoorzaamheid aan God de moeilijke en gevaarlijke bedevaart naar hun Heilige Land te moeten ondernemen, met raad en daad te helpen.

1) Wij verwijzen naar zijn onovertroffen klassiek werk over Mekka.

OVER STUIFMEEL

DOOR DR. B. POLAK

(Slot)

WANNEER we dan zien hoe belangrijk het stuifmeel is voor de voortplanting, dan kan het ons niet meer verwonderen, dat er zoo vele en veelzijdige inrichtingen bestaan niet alleen bij de bloem, doch ook bij het stuifmeel zelf, die zorgen, dat dit werkelijk zijn bestemming krijgt. Als 't ware vormt het zich naar die krachten in de natuur, die het kunnen helpen om op de goede plaats te komen. Stuifmeel, dat door dieren wordt verspreid, „stuift” niet, het is kleverig, opdat het gemakkelijk aan de lichaamsharen van het insect blijft hangen. ☼ Het meeste stuifmeel ondervindt schade wanneer het nat wordt. Daarom zien we dan ook, dat de bloemen zich sluiten als het regent om de meeldraden te beschermen. Men denke aan het bekende Slaapmutsje. Stuifmeel van eenige ondergedoken waterplanten evenwel, waarbij het water voor de overbrenging zorgt, is lang en draadvormig. Het mist het kurkachtige huidje dat om de korrels van landplanten heenzit om ze te beschutten tegen verdroging; de lange draadvorm doet ze gemakkelijk meegaan in den stroom en vergroot de kans om aan de stempels te blijven hangen. ☼ De bloemen van dergelijke planten, die geen dieren aanlokken, zijn groen en weinig opvallend. ☼ Het zelfde kan opgemerkt worden van de windbloeiërs. ☼ Dit is een groote categorie van planten, wier stuifmeel door den wind wordt overgebracht, een stuifmeel, dat droog, los en licht is en dat werkelijk „stuift”. Een achtste deel der plantensoorten brengen slechts zulke stuivende wolken voort, doch in zulke hoeveelheden en zóó opvallend, dat dit soort stuifmeel den naam heeft gegeven ook aan die korrels, die kleverig zijn en in 't geheel niet uit zichzelf uit de meeldraden stuiven. ☼ Men zette maar eens een boeket elzenkatjes in de kamer om met dit verschijnsel kennis te maken. Een dikke laag geel stof ligt al spoedig rondom de vaas. ☼ In de natuur gaat het anders. Daar worden deze massa's verstoven door den wind en natuurlijk gaat hierbij den grootste hoeveelheid verloren. Op windstille dagen valt een belangrijk deel direct onder den boom op den grond, met gunstigen wind

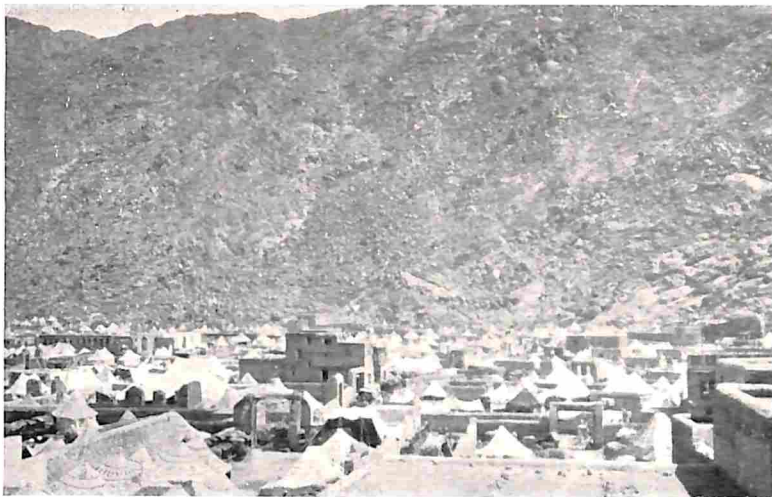

Foto Abd Qadir

DE TENTENZEE TE MINA

Foto Abd Qadir

MOSKEE MET ZEER RUIM BINNENHOF, GEBOUWD VOOR DE PELGRIMS TE MINA

echter kunnen de lichte korrels kilometers ver weggedragen worden. ☼ Hierover zijn proeven gedaan, door met luchtballons glaasjes mee te geven, die met vaseline waren bestreken. Men vond het stuifmeel nog in de hoogste luchtlagen. Analoge proefnemingen zijn beschreven van lichtschepen in de Botnische Golf, welke respectievelijk 30 en 55 K.M. van de kust verwijderd lagen. ☼ Tusschen 16 Mei en 26 Juni ving men hier op een met vaseline bestreken glazen schaal

103037 en op de verst verwijderde 56075 korrels! Hieruit blijkt wel, dat het stuifmeel niet alleen hoog, doch ook verweg gedragen kan worden. ☼ Daarvan weten trouwens hooikoorts-patienten mee te praten. Deze kwaal wordt veroorzaakt door de prikkeling, die het stuifmeel van grassen en granen uitoefent op daarvoor gevoelige slijmvliezen van oog en neus. Vertoeven de lijders aan het strand, dan worden ze door hun kwaal niet geplaagd als er zeewind is; waait echter een landwind, die de korrels meevoert, dan ondervinden ze dat direct. ☼ Het door den wind verspreide stuifmeel is dus talrijk en licht, het kan ver weg worden gedragen, wat de kansen ervan vergroot. De planten die het voortbrengen, groeien verder vaak in aangesloten groepen bijeen, zoodat de kruisbestuiving wordt bevorderd. Verder brengen zij in den regel slechts één zaad per vruchtbeginsel voort, zoodat één stuifmeelkorrel voldoende is voor de bevruchting. ☼ Tot de planten, waarvan de wind het stuifmeel verspreidt, behooren in ons land alle belangrijke boomen: de eik, beuk, esch, els, den, spar, iep, berk en hazelaar, verder de granen en grassen. ☼ Bij deze soorten is de geheele bloembouw anders dan bij diegene, die insecten aanlokken. De bloem is groen en onaanzienlijk, ze behoeft niet op te vallen. Meestal zijn de meeldraadbloemen tot „katjes” vereenigd. Deze hebben, evenals de aren en pluimen der grassen, de eigenschap, dat ze gemakkelijk heen en weer wiegen op den wind: bij de granen en grassen hangen de zware helmknoppen omlaag aan dunne draden, zoodat deze op zichzelf gemakkelijk worden bewogen (zie de afb. in het vorige nr.). ☼ Het stuifmeel is droog en licht, bij den den is het zelfs voorzien van groote luchtblazen, die het nog gemakkelijker zwevend kunnen houden. Stuifmeel van dennen en andere coniferen, dat bovendien nog zeer overvloedig wordt voortgebracht, wordt wel het verst weggedragen. Niet zelden vinden we in den tijd, dat deze boomen bloeien, een geel vlies op het wateroppervlak, geheel bestaande uit dennenstuifmeel. ☼ Ook de vrouwelijke bloemen dragen bij de windbloeiërs typische kenmerken. Hier zijn alweer de bloembekleedselen onaanzienlijk en gereduceerd; daarentegen zijn de stempels groot en zóó gebouwd, dat zij zoo veel mogelijk korrels opvangen. ☼ Bij de grassen zijn ze veervormig en hangen ver naar buiten, bij els en hazelaar zijn ze lang, rolrond en kleverig. ☼ Zoo

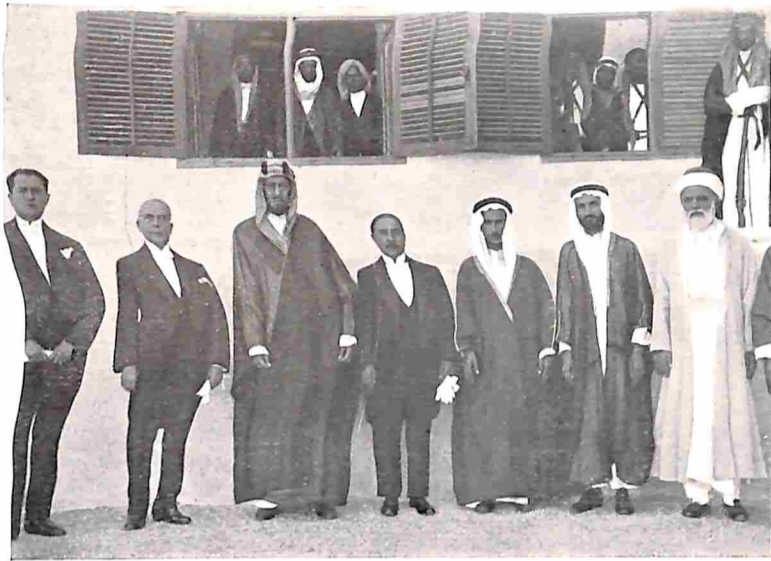

Foto Abd Qadir

VROUWELIJKE NEDERLANDSCH INDISCHE PELGRIMS BIJ EEN FEEST IN HAAR TENT

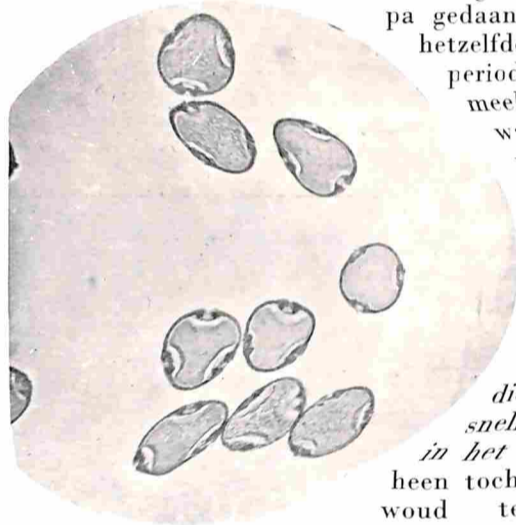
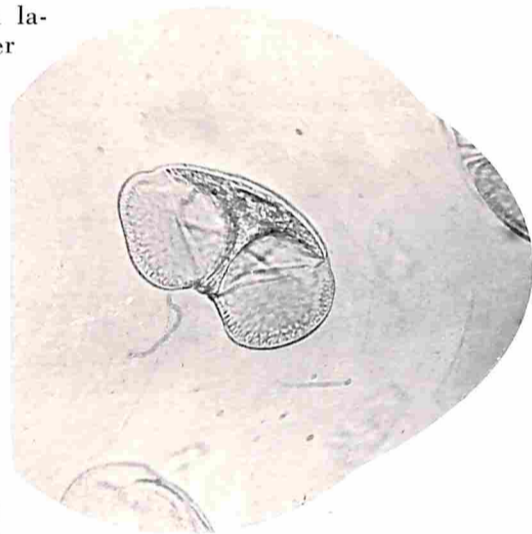
zien we, hoe in de noordelijke en gematigde streken jaar in jaar uit in het voorjaar wolken stuifmeel door den wind worden voortgeblazen, miljoenen korrels, waarvan de meeste echter op den grond terecht komen. Men zou verwachten, dat deze teere, microscopisch kleine korrels hier spoedig zullen vergaan; het gedeelte blijft echter het geval. Ze zijn n.l. omhuld door een uiterst dun, doch zeer resistent kurkhuidje en dit maakt, dat weliswaar de levende inhoud afsterft, doch dat de vorm en de structuur der korrels bewaard blijft. In streken, waar de bodem door gelijkmatige sedimentatie is neergeslagen (kleigrond) of door langzaam aangroeien is gevormd (veen), over groote deelen van ons land dus, zijn tegelijk met de vorming dezer gronden de stuifmeelregens mede vastgelegd. Men kan korrels terugvinden in lagen, die tienduizend en meer jaren oud zijn. Nu heeft het stuifmeel verder de eigenschap, dat de vorm ervan kenmerkend is voor de plantensoort, die het voortbracht. Gelijk de afbeeldingen laten zien, zijn er zeer groote, zeer duidelijke verschillen in de stuifmeelkorrels der diverse woudboomen, verschillen, die even typisch zijn als bijv. de bladvorm. Het feit, dat de korrels zoo resistent zijn en verder dat men de boomsoorten, die ze voortbrachten aan hen terug kan kennen, maakte ze tot ideale gidsfossielen voor de bestudeering der geschiedenis van onze woudflora na de ijstijden. De venen zijn hiervoor de meest geschikte studieobjecten. Het stuifmeel, evenals deze afzettingen in den loop van vele duizenden jaren langzaam gegroeid. De dikste zijn onmiddellijk na den laatsten ijstijd gevormd. In dien tijd was het klimaat hier te lande zooals in het hoge noorden. Aanvankelijk was er geen boomgroei, doch was Nederland door een bevroren toendra bedekt. Als het klimaat wat milder gaat worden, treden allereerst dennen en berken op. In de alleronderste veenlagen vinden we dan ook geen stuifmeel van boomen, de eerste korrels van houtgewassen zijn van den berk afkomstig. Al spoedig komt hier de elsbij, vervolgens de hazelaar, die weldra een groote toe-

name vertoont. Als het zoover is, zijn ook andere loofboomen aanwezig, eerst de linde met haar sierlijk gevormde korrels, verder eik en iep. Samen vormen zij, met den hazelaar als ondergroei, het gemengde eikenbosch. Dit gemengde eikenbosch met hazelstruiken heeft zich al veel verder noordelijk uitgestrekt dan thans mogelijk is, in een tijd, dat het warmer was dan tegenwoordig. Ook in ons land was toen deze warmtelievende flora intensiever ontwikkeld. Algemeen wordt uit het voorkomen van veel stuifmeel dezer bosschen geconcludeerd, dat in den zoogen. eiken-hazelaartijd, het klimaat warmer was dan heden en dat het sindsdien weer kouder, en vooral ook vochtiger is geworden. Tegelijk met een afkoeling van het klimaat doen in West-Europa beuk en spar hun intrede. We naderen dan den tegenwoordigen toestand, waarvan het stuifmeel in de jongere veenlagen en in jonge kleiafzettingen aanwezig is. Men heeft deze stuifmeelonderzoekingen in geheel Europa gedaan, overal ziet men hetzelfde beeld van een periode zonder stuifmeel van boomen, waarna eerst de naaldboomen, daarna loofboomen en tenslotte weer minder warmte minnende elementen de overhand krijgen. In het Zuiden is die opeenvolging sneller gegaan dan in het noorden; daarheen toch had zich het woud teruggetrokken, toen Noord- en Midden Europa onder het ijs lagen en van daaruit moesten de boomen opnieuw het terrein veroveren. Zoo zien we, hoe in deze geconserveerde stuifmeelregens de geschiedenis, de verspreidingswegen der Europeesche woudflora zijn vastgelegd.

INDRUKKEN UIT HET HEILIGE LAND VAN DEN ISLAM. DE WAH-HABIETEN-KONING BIN SA'OUED, DIE IN 1925 '26 HET HEILIGE LAND VAN DEN ISLAM TOEVOEGDE AAN ZIJN GROOTE RIJK, WIENS NAAM IN DE GESCHIEDENIS VAN ARABIE ZAL VOORTLEVEN ALS DIE VAN EEN ZEER GROOT VORST. RECHTS WIJLEN DE GOUVERNEUR VAN DJEDDAH, DIE ONS LAND ZEER WELGEZIND WAS

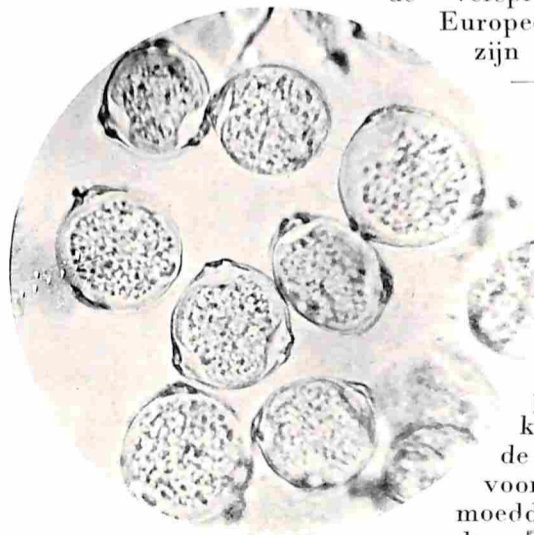
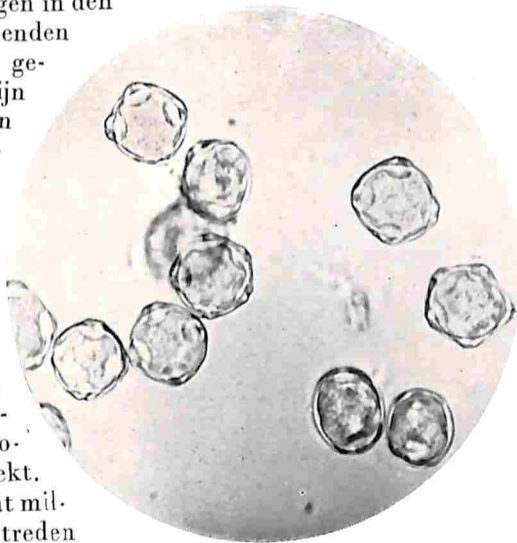
waaraan het stuifmeel in de jongere veenlagen en in jonge kleiafzettingen aanwezig is. Men heeft deze stuifmeelonderzoekingen in geheel Europa gedaan, overal ziet men hetzelfde beeld van een periode zonder stuifmeel van boomen, waarna eerst de naaldboomen, daarna loofboomen en tenslotte weer minder warmte minnende elementen de overhand krijgen. In het Zuiden is die opeenvolging sneller gegaan dan in het noorden; daarheen toch had zich het woud teruggetrokken, toen Noord- en Midden Europa onder het ijs lagen en van daaruit moesten de boomen opnieuw het terrein veroveren. Zoo zien we, hoe in deze geconserveerde stuifmeelregens de geschiedenis, de verspreidingswegen der Europeesche woudflora zijn vastgelegd.

Foto's C. Kooy

LINKS STUIFMEEL VAN DEN SPAR, RECHTS VAN DE LINDE. BEIDE ± 325 × VERGROOT

waaraan het stuifmeel in de jongere veenlagen en in jonge kleiafzettingen aanwezig is. Men heeft deze stuifmeelonderzoekingen in geheel Europa gedaan, overal ziet men hetzelfde beeld van een periode zonder stuifmeel van boomen, waarna eerst de naaldboomen, daarna loofboomen en tenslotte weer minder warmte minnende elementen de overhand krijgen. In het Zuiden is die opeenvolging sneller gegaan dan in het noorden; daarheen toch had zich het woud teruggetrokken, toen Noord- en Midden Europa onder het ijs lagen en van daaruit moesten de boomen opnieuw het terrein veroveren. Zoo zien we, hoe in deze geconserveerde stuifmeelregens de geschiedenis, de verspreidingswegen der Europeesche woudflora zijn vastgelegd.

Foto's C. Kooy

LINKS STUIFMEEL VAN DE ELS, ± 550 × VERGROOT. RECHTS VAN DEN BERK, 625 × VERGROOT

dezen den volgenden morgen naar de Lafayette met een briefje: „Het zij mij vergund, monsieur. U de eerste vrucht der revolutie aan te bieden, die ik geplukt heb.”

Omstreeks 1790 waren de schandalen in de Parijsche theaters aan de orde van den dag. Zoo gebeurde het eens, dat de partij der patriotten met de aristocratische partij aan het bakkeleien sloeg. Daar de eersten in de loges vooral aristocraten vermoedden, werden vooral deze met rotte appelen bekogeld. De hertogin de Biron, die ook zoo'n appel in haar loge kreeg, zond

dezen den volgenden morgen naar de Lafayette met een briefje: „Het zij mij vergund, monsieur. U de eerste vrucht der revolutie aan te bieden, die ik geplukt heb.”

RINGRIJDEN OP PINKSTER-DRIE

DOOR HERMAN BOASSON

ONDER de Zeeuwsche eilanden met hun bescheiden, eenvoudige schoonheid, hun rustige sfeer, neemt Walcheren de eereplaats in. Een merkwaardig landje, dat Walcheren, aantrekkelijk door natuurschoon en oudheidkundige bezienswaardigheden. Door het bevorderen van het vreemdelingenverkeer, door luchtverbinding met Holland, door ingrijpende verbeteringen in de Vlissingsche havenwerken en door nauw contact met de Belgische badplaatsen tracht men Zeelands Tuin uit zijn isolement te verlossen. De oude badplaats Domburg verheugt zich in een duin- en boschomgeving, zóó karakteristiek en typisch bekorend, dat haar weerga in geheel Neerland niet gevonden wordt. De bosschen toch, die de duinhellingen geheel bedekken, vormen daarmee een volstrekt geheel, zoodat men zee, bosch en duin als 't ware in één greep tesaam houdt. Evenals Domburg kan ook Zoutelande, hoewel klimatologisch niet zóó gunstig gelegen, er zich op verheugen sterk in trek gekomen te zijn als badplaats. Daarentegen bevindt zich de ontwikkeling van Middelburg, om van 't uitgestorven Veere maar in 't geheel niet te spreken, ondanks de aanwezige oudheidkundige attracties op een dood punt. Vooruit gaat de hoofdstad der provincie stellig niet. Twee jaar geleden nog wees de „Middelburgsche Courant” in een zeer lezenswaardig artikel op dit verschijnsel, tot verbetering waarvan veel heil werd verwacht van de „vreemdelingen-industrie”, die de laatste seizoenen vooral een enorme vlucht heeft genomen. Tegelijk werd toen de aandacht gevestigd op een reeds oud denkbeeld, uitgedacht door den heer van Woelderden, den vader van den huidige burgemeester van Vlissingen, om Walcheren in één groote badplaats te herscheppen. Zijn er dus verschillende gegevens, welke er op wijzen dat men tracht Walcheren uit zijn isolement te verlossen, toch zal niet iedereen deze tekenen met onverdeelde blijdschap begroeten. Immers de toeneeming van het vreemdelingenverkeer brengt als nadeel mede, dat de ongekunsteldheid en eenvoud der inheemsche bevolking verdwijnen, hetgeen zich onder meer reeds openbaart in een poppenkastachtige vertooning der klederdrachten op de Middelburgsche marktdagen. Nog zeer kort geleden maakte een aan z'n landje verknochte Zeeuw de opmerking, dat die vele vreemdelingen maar moesten wegblijven om de rust der natuur en de zeden der bewoners niet te verstoren! Men ziet, de meeningen loopen nog al uiteen, maar stellig is het waar, dat een al te groote toevloed van, vaak indiscrete, toeristen, ook al brengen zij materieel voordeel, het oude karakteristieke element van een land aanzienlijk afbreuk kan doen. Doch folkloristisch valt er gelukkig nog te genieten op Walcheren. Een oud Walchersch volksgebruik, het ringrijden, vindt

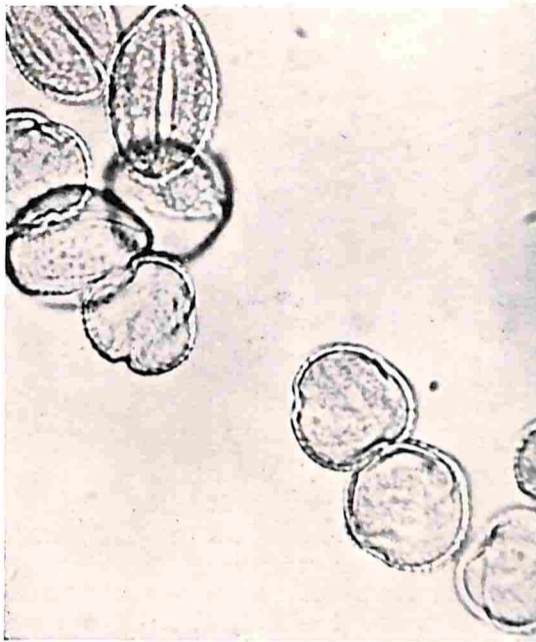

Foto C. Kooy

OVER STUIFMEEL. STUIFMEEL VAN DEN WILG, 1000 X VERGROOT

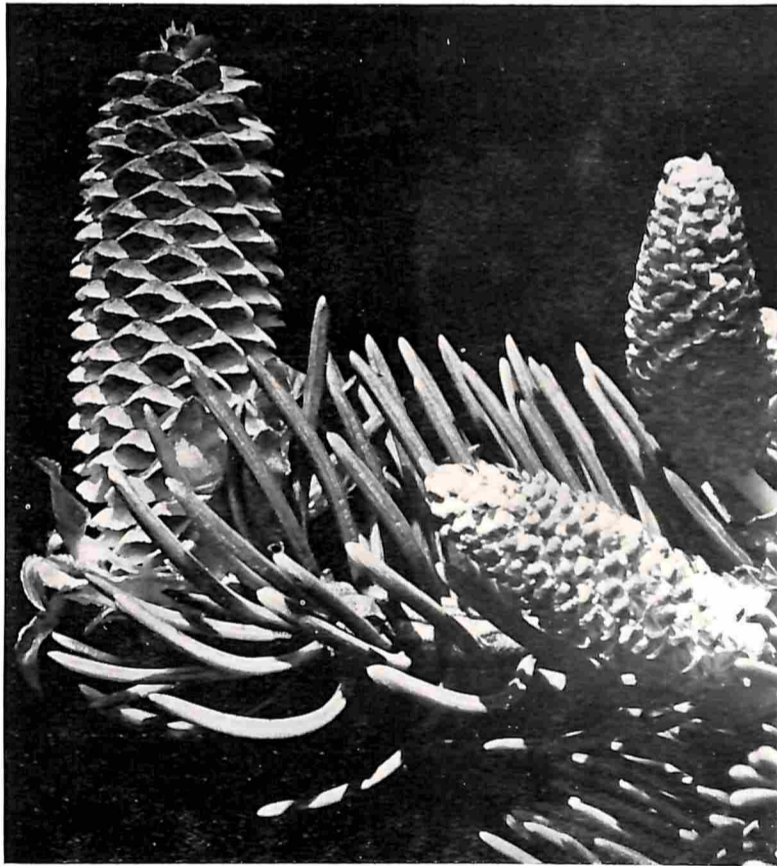
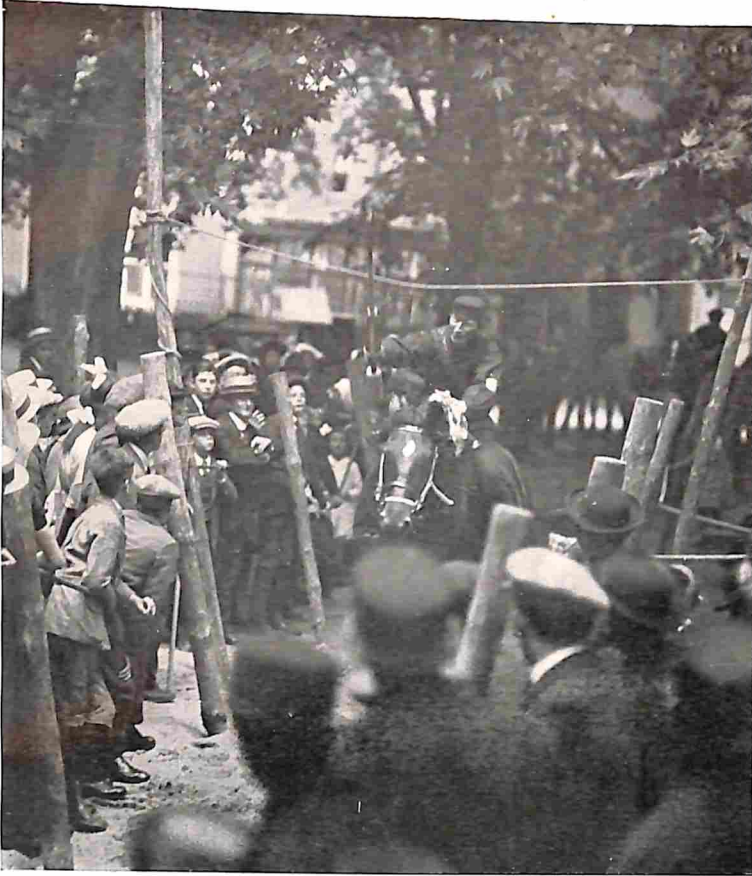

Foto Fuhrmann

BLOEIENDE SPAR. RECHTOPSTAAND: VROUWELIJKE KEGELS; LIGGEND: MANNELIJKE BLOEIWIJZE

plaats op den Dinsdag na Pinksteren. „Derden Pinksterdag” betiteld. Deze Pinkster-Drie geniet in Zeeland een semi-officieel tintje. De winkels zijn alleen des morgens open en vooral de boeren maken van dezen Dinsdag een extra door-den-weekschen Zondag. Door een lekker zonnetje begunstigd, wipten we dan Derden Pinksterdag op de fiets om van Middelburg uit het ringrijden te Oostkapelle, dicht bij Domburg, te bezoeken. De Noordweg, één der heerlijkste wegen op Walcheren, bood overal een zonnigen, feestelijken aanblik. Op de weilanden pronkten tusschen het welig opgeschoten gras de heldere madeliefjes en fel gele paardebloemen. De jong uitbottende boomen wierpen overal op de klinkers dwarrelende schaduwplekken, terwijl talrijke troepjes fietssende boerinnen in typische Pinkster-Drie-stemming, in Zondagsche kleedij met kleurrijke „beuken”, den weg opvroolijkten. Via St. Laurens en Serooskerke bereikten we in een stevig half uurtje ons doel. Aan den zijkant van den Noordweg was naar gewoonte de baan voor de Ringrijders uitgezet, waar de boerenjongens op hun ongezadelde, robuuste paarden naar hartelust galoppeerden. Slierten boerinnen, arm in arm, lachend en giechelend, en bij troepjes saamgehokte boeren, vormden het hoofdbestanddeel van de toeschouwers. Een stelletje oud-gedienden keek rustig toe, mijmerend over de dagen van weleer, toen ook zij nog de lans door den ring poogden te jagen. Het ringrijden heeft in groote trekken als volgt plaats: Aan een touw, dat tusschen twee palen gespannen is, hangt in 't midden een ijzeren buisje, de „bus” genaamd, waarin met een veer losjes een ring bevestigd is. Gezeten op een ongezadelde paard, moeten de deelnemers, in galop onder het touw doorrijdend, de lans door den ring trachten te jagen om dezen aldus triomphantelijk op hun speer mee te nemen. Daar we nog wel eens een aantal bijzonderheden over dit spel wenschten te vernemen, lieten we ons door den rijksveldwachter twee deskundige oud-gedienden aanwijzen, die we tot een interview en een „biertje” in de stamkroeg der rijders uitnoodigden. Toen het geliefkoosd nat stond te schuimen op het kleine tafeltje, dat in het volle café met de kernachtige woorden „de vent mot schrijven” bemachtigd was, staken

we van wal. 's Zaterdags voor Pinksteren gaat men de „rol sluiten”, hetgeen de deelnemers niet op een droogje plegen te doen. Dinsdag, den Derden Pinksterdag, komen alle rijders om zeven uur bij de baan, terwijl een eventueel afwezige de „suikerkom”, met brandewijn en „zoute balletjes” gevuld, die opgedronken wordt voor 't rondrijden, moet betalen. Vervolgens wordt een rondrit gehouden van café tot café door de geheele gemeente. Daarna kan het spel beginnen, dat, hoewel overal in groote trek-

IN VOLLEN GALOP ONDER HET TOUW DOOR

ken gelijk, in elk dorp weer aan speciale regels is onderworpen. In Oostkappel moet men drie maal „insteken” om één prijs te verwerven. Het gaat er om, wie 't eerst ten derde male de lans door den ring weet te jagen. Wordt vijf maal ingestoken, dan krijgt men een tweeden prijs, zeven juiste steken brengen den rijders zelfs een derde trofee. In andere dorpen beslist b.v. het punten-aantal. Wat de prijzen betreft, die naast de baan bevestigd worden op een „prijzenlat”, zijn de deelnemers professionals in den meest waren zin des woords. Want de goede prestaties worden ook wel met sigaren, maar meesttijds met geld beloond, hetgeen in goede tijden wel kan oploopen tot vijftien gulden voor één prijs! Heeft een der rijders gewonnen, dan wordt de gelukkige door z'n collega's onder 't touw drie maal gejonast, naar het café gedragen en nogmaals in de hoogte geworpen, waarna hij tracteert op een pint brandewijn. Een eigenaardige rol speelt de „pollepel”, welke als een soort poedelprijs hem toevallt, die den geheelen dag niet één maal raak stak. Aangezien dit laatste ergerlijke feit bijna nooit vóórkomt, wordt de „pollepel” na afloop volgens afvalsysteem extra verreden. Volgens den bekenden folklorist D. J. van der Ven („Pinksterdrie in Zeeland”, Hoofdstuk uit het folkloristisch werk: „Kindervreugd en Volksvermaak”) berust dit pollepel-rondje op eeuwenoude rituelen uit vóór-Christelijken tijd en komt de pollepel in Engeland als „spoon” en als „Kochlöffel” in Deutsche Mei-optochten voor. In pollepel en suikerkom ziet van der Ven symbolen van saamhoorigheid en broederschap, zooals deze gevoelens ook onder de boeren plegen te heerschen tijdens den oogst. De houten „pollepel” (d. i. Zeeuwsche uitspraak voor „potlepel”) als schandeteeken voor den rijder, die den ring geen enkele maal aan de lans wist te rijgen, dankt z'n ontstaan, volgens een ouden Zeeuwschen volksalmanak, aan een vroeger op de Zeeuwsche hoeven veel voorkomende gewoonte van het papkoken, hetgeen vaak door den minst in rang zijnden knecht geschiedde. De pollepel, die èn bij 't koken, èn bij 't eten een onmisbaar werktuig was, leeft thans dus voort als degradatie-teeken voor den onhandigen rijder, die aldus tot papkoker verlaagd wordt. Het geheele ringrijden schijnt trouwens als voorjaarsspel samen te hangen met oogstgebruiken en vruchtbaarheidssymboliek, aldus Van der Ven. De ijzeren ring herinnert aan den van linten voorzien bloemrijken Meikrans als zinnebeeld van de vruchtbaarheid, terwijl de prijzenlat, de feestvreugde en saamhoorigheid voorstellend, die zich uit in gulle vrijgevigheid, een verworpen Meiboom zou zijn. Het ontstaan van het spel is zeer moeilijk na te gaan. Onze oudgedienden wisten alleen te vertellen, dat hun grootvaders het reeds deden en de grootvaders van hun groot-

vaders eveneens. Folkloristisch acht van der Ven het ringrijden zeer dicht te staan bij het Deutsche „Rolandreiten” en het Deensche „kranssteken” en hij meent, dat het in oorsprong veel ouder is dan de Middeleeuwsche riddersteekspelen. Zijn hypothese luidt, dat het riddertournooi eerder zou ontstaan zijn uit het ringsteken, dan omgekeerd. In Oostkappel, zooals trouwens in de meeste dorpen, mogen alleen jonggezellen meedingen. — „Getrouwde kerels liggen er uit”, vertelden onze zegslieden. 's Morgens vroeg onderwerpen de rijders hun paarden aan een geduchten schoonmaak en versieren de staarten met linten, bloemen en wat dies meer zij, een bezigheid, die „breistaarten” genoemd wordt. 's Avonds na afloop wordt weer rondgereden om de prijsuitlovers voor hun goede gaven te bedanken. De burgemeester brengt zelf z'n prijs naar de baan, alwaar hem plechtiglijk dank wordt gebracht. Een oude gewoonte, thans in onbruik geraakt, was, dat de stamkroeghouder, wanneer zijn prijs gewonnen werd, op een suikerkom (die niets met bovengenoemde uit te staan heeft) tracteerde, welke op de baan werd uitgedronken. Steekt een rijder mis, dan galmt hij luidkeels:

„'t Is mis, 't is mis, 't is mis,
„alsof 't er geen gat in is!”

Doch wint de gelukkige z'n eersten prijs, dan weerklinkt:
„'t Is in, 't is in, 't is in,
„Zoo gaat 't naar m'n zin”.

En wanneer een der deelnemers door vijf rake steken een tweede gelegenheid tot juichen krijgt, laat hij verheugd weerklinken:

„Op steek, op steek, op steek,
„Dat roep ik 'n heele week”.

Een eventuele derde prijs veroorzaakt een dergelijke feestroes, dat het hoofd niet meer staat naar dichterlijke ontboezemingen. Den Zaterdagavond na Pinkster gaan de deelnemers, meestal tien à twaalf in getal, „den Pinkster

BIJ BIJZONDERE FEESTELIJKE GELEGENHEDEN WORDEN OOK TE MIDDELBURG RINGRIJDERIJEN GEORGANISEERD, WAARAAN DE BESTE RIJDEURS UIT DE WALCHERSCHE DORPEN DEELNEMEN. — DE FOTO BEELDT AF DEN INTOCHT DEZER RIJDEURS OP DE MARKT

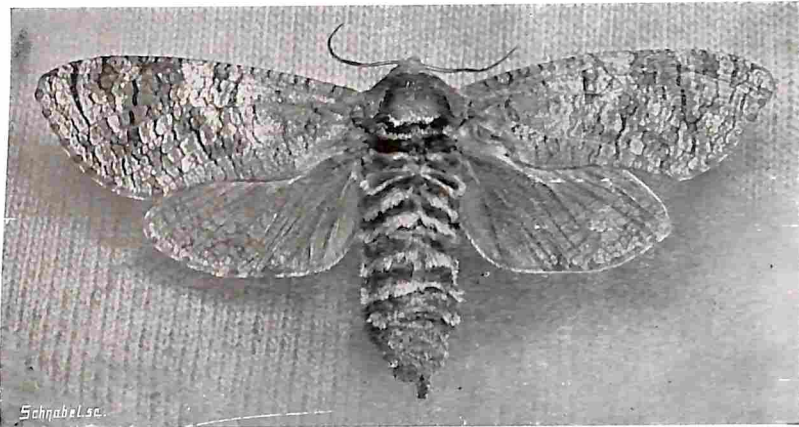
begraven", hetgeen neerkomt op 't betalen van de verteringen, die op den ringrijders-feestdag op credit gegeven worden. ☞ Onmisbaar bij dit spel zijn verder de twee „oppassers", wier taak bestaat in het ophalen van de gestoken ringen en het weer bevestigen ervan in de „bus". ☞ Het ringrijden in den boven geschetsten vorm — zij het, gelijk gezegd volgens plaatselijk in details afwijkende regels — komt naar ons weten alleen op Walcheren voor. Te Nieuw- en St. Joostland, aldus van der Ven, volgt men nog steeds een Reglement uit 1824. ☞ Interessant is echter, dat van der Ven op z'n folkloristische onderzoekstochten menig ringrijdersgebruik teruggevonden heeft in den Gelderschen [Achterhoek, speciaal in het plaatsje Hummelo. Als merkwaardigheid zij nog gemeld, dat de „Hoefijzer"-correspondent van het „Handelsblad" op zijn reis door Z.-Amerika (najaar '33) bij een Nederlandsche boerenkolonie in Brazilië het ringrijden aantrof („Hbl.", 5 Nov. '33). ☞ Op Zuid-Beveland daarentegen, naar zeggen onzer Oostkappelaars, houdt men ringrijderijen met tilbury's, waarbij de man rijdt en de vrouw steekt. „Maer da's 't waere niet . . .", lieten ze er op volgen. ☞ Zóó gaat jaar in, jaar uit, in uitbundige vrolijkheid dit spel hier zijn gang, waarschijnlijk sinds eeuwen her. En juist Pinkster-Drie is de aangewezen dag voor het ringrijdersfeest, dat men slechts in de dorpen, in de omgeving der boeren zelf, naar juiste waarde vermag te schatten. Weliswaar pleegt men bij bijzondere feestelijkheden ringrijderijen te organiseren „in stad", in de Middelburgsche abdij b.v., doch daar ontbreekt toch die ware stemming, omdat de boeren zich dan niet kunnen uitleven en zich „aan handen en voeten gebonden" voelen. ☞ Laten we hopen, dat dit brokje ongekunsteld, antiek Walchersch volksleven lang gespaard moge blijven voor de alles effenende, vaak zoo holle zakelijkheid van den modernen tijd!

Een beroemde rups

(Slot van bladz. 231)

MISSCHIEN heeft hij in dat vak wel de enorme dosis geduld opgedaan, waarvan zijn boek zoo'n welsprekende getuige is. De eigenlijke aanleiding van zijn onderzoek schijnt gelegen te zijn in zijn liefhebberij in het graveeren, een kunst, waarin hij het in zeer korten tijd buitengewoon ver gebracht had. Toen hij met de gewone onderwerpen uitgeput was, begon hij insecten na te teekenen en toen hij daar van buiten alles aan afgekeken had, nam hij het kloek besluit ook het inwendige eens na te pluizen. Om allerlei redenen gaf hij de voorkeur aan een rups en omdat het een groote soort moest zijn, die steeds in grooten getale moest zijn te vinden, viel zijn keus op de wilgenhoutrups, een groot, bijna kaal dier, dat in allerlei loofhoutsoorten leeft, maar het meest voorkomt in wilgen en populieren. Het is een rozeroode rups met een zwarten kop, tenminste gedurende het grootste deel van zijn rupsleven

vertoont hij die merkwaardige kleur; op het laatst worden de buik en de insnijdingen tusschen de segmenten en ten slotte het geheele dier geelachtig. Een andere merkwaardigheid van deze rups is nog, dat zij een scherpe, azijnachtige lucht afgeeft, waardoor hun aanwezigheid — meestal in grooten getale — in een boom al gauw opvalt. Lyonet trok dus aan het werk om die groote roode rups inwendig te onderzoeken. Weliswaar had iemand anders dat ook al geprobeerd,

DE VLINDER VAN DE WILGENHOUTRUPS

maar die was er niet geslaagd meer te vinden dan een slappe vormlooze massa. Lyonet maakte er heel wat meer van, ja wij mogen gerust zeggen, dat zijn onderzoek tot op den huidigen dag zijn weerga niet heeft gevonden. Hoe hij het hem, met de gebrekkige optische en andere hulpmiddelen van dien tijd geleverd heeft, is een raadsel, maar het feit is er, dat hij niet minder dan zesduizend spieren wist te vinden en zenuwen en adembuizen naar rato. Juist de omstandigheid, dat hij alles

wat hij zag met zoo'n buitengewone nauwkeurigheid nateekende, geeft aan zijn werk de blijvende waarde. Dit minutieuze onderzoek stelde het honderd jaar oudere werk van Swammerdam natuurlijk wel wat in de schaduw. Swammerdam had trouwens ook niet de anatomie van een groote

rups bewerkt, maar van veel kleinere dieren: bijen en herten en daar ook prachtige resultaten in bereikt. De anatomie van de honingbij is echter sindsdien nog wel nauwkeuriger bestudeerd, iets wat van de wilgenhoutrups eigenlijk niet gezegd kan worden. Het staat nog te bezien of er in den tegenwoordigen tijd, nu de zoölogen zoozeer zijn ingesteld op de microtoomtechniek, wel iemand gevonden zou kunnen worden, die in staat is, met het zoo maar uit elkaar peuteren van een rups alles weer te vinden wat Lyonet heeft beschreven. ☞ Die wilgenhoutrups heeft zich dus jegens de wetenschap niet weinig verdienstelijk gemaakt. Nu dat mag ook wel, want verder valt niet veel goeds van haar te vertellen. Door haar vretterij in allerlei, nu wel niet kostbaar, maar voor sommige industrieën toch heel waardevol hout, neemt zij een prominente plaats in onder de schadelijke insecten van den vaderlandschen bodem. Voor de ontwikkeling van iedere rups zijn twee en soms nog meer jaren noodig en aangezien in één enkelen

OP VERZOEK VAN EEN KUNSTHANDEL IN DE HOOFDSTAD REPRODUCEEREN WIJ HIER EEN SCHILDERIJ: „MARKTDAG IN EEN ONBEKENDE STAD". KAN EEN ONZER LEZERS ONS INLICHTEN, WELK STADSBEELD HIER OP HET DOEK GEBRACHT IS?

boom meestal een heel gezelschap verblijf houdt, bestaat die ten slotte meer uit gaten dan uit hout. Wanneer de rups volwassen is, vreet zij een gang naar buiten, waarvan de opening door een prop houtknaagsel wordt afgesloten. Van dezelfde substantie wordt de cocon gemaakt. ☞ De plumpe vliedende, die van einde Mei tot einde Juli is te vinden, heeft sterk zwart geteekende voorvleugels, die zilver- tot bruin-grijs van grondkleur zijn; de achtervleugels zijn donkerder, maar veel minder geteekend. Op het borststuk komt nog een opvallende zwarte dwarsband voor, terwijl de randen van de achterlijfssegmenten licht gekleurd zijn.